Ympäristöministeriö NEUVOSTORAPORTTI YM2017-00138

HAKA Mattila Mervi(YM), Lilja-Rothsten Saara(MMM) 27.04.2017

Asia
Epävirallinen ympäristöministerikokous 25.-26.4.2017 Vallettassa

Kokous
Epävirallinen ympäristöministerikokous 25.04.2017 - 26.04.2017

Kokouksen teemoja olivat 1) ilmastonmuutokseen sopeutuminen, 2) valtameret ympäristö- ja ilmstopolitiikoissa ja 3) merten roskaantuminen.

1) Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Kokouksen ensimmäisessä työistunnossa käsiteltiin ilmastonmuutokseen sopeutumista, siinä korostui vesitalouden ja maatalouden toimien merkitys sekä sää- ja ilmastoriskien hallinta, hyvien käytänteiden levittäminen ja yhteistyö. Keskustelussa korostettiin ilmastonmuutokseen sopeutumisen tarpeellisuutta ilmastonmuutoksen hillintätoimien rinnalla, kuten Pariisin ilmastosopimukseen on kirjattu. Ilmastonmuutokseen sopeutumista käsiteltiin, koska aihetta pidettiin hyvin tärkeänä ja jäsenmailta haluttiin näkemyksiä EU:n sopeutumisstrategian päivittämistarpeesta. Ympäristökomissaari Vella toivoi jäsenmaiden vahvaa sitoutumista ilmastonmuutokseen sopeutumiseen, koska hyvin hoidettuna resilienssi vahvistuu ja tällä on vaikutuksia myös talouteen.

Keskustelulla valmisteltiin tulevaa EU:n sopeutumisstrategian tarkistamista. Kaikilla EU-mailla on sopeutumisstrategia, mutta työn jalkautumiseksi tarvitaan tietoisuuden lisääntymistä ja parhaimpien käytänteiden leviämistä. Pariisin ilmastosopimuksessa sovittiin, että sopeutumisen merkitystä nostetaan hillinnän rinnalle, koska useat elinkeinot vaativat sitä jo nyt. Useat jäsenmaat korostivat alueellisten erityispiirteiden huomioimista ja sitä, että sopeutuminen on toteutettava ensisijaisesti kansallisesti. Kansallisesti teema on kytkettävä eri politiikkasektoreihin.

Vesi on keskeinen elementti ilmastonmuutokseen sopeutumisessa ja sen kytkös elinkeinojen haavoittuvuuteen on ilmeinen. Vesivarojen kestävään käyttöön kuuluvat vesitalouden hallinta, riskienhallinta, veden säästäminen, uudet vesitalouden ratkaisut ja vesiensuojelu. Jokainen voi omilla teoilla ja päätöksillä vaikuttaa ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Luonnon omia prosesseja ja vihreää infrastruktuuria tulee käyttää sopeutumisessa. Poikkisektoriaalista osaamista tulee vahvistaa taloudellisesti ja viestinnällä sekä valtavirtaistamalla, koska sopeutuminen liittyy myös ihmisten terveyteen ja kaupunkipolitiikkaan sekä aluesuunnitteluun.

Komissio katsoi, että jatkossakin säilytetään kansallinen joustavuus sopeutumistoimien jalkauttamisessa. Lisäksi sopeutumisen asemaa pyritään nostamaan, jotta sään- ja ilmaston ääri-ilmiöihin varautuminen onnistuu (esim. tulva- ja myrskyvarotusjärjestelmät). Jäsenmaiden yhteiskunnan eri sektoreiden sopeutumistarpeen tiedostaminen on tärkeää. Hallinnon eri tasojen sitoutuminen ilmastotyöhön korostuu. Maiden välinen yhteistyö on tärkeää, koska sopeutumisen

toimeenpano on rajat ylittävää, esimerkiksi siirtolaisuuteen on sopeuduttava ja tuholaisriskit sekä vieraslajit eivät tunne rajoja. EU:ssa pohditaan sopeutumisen rahoitusta. Useat jäsenmaat toivoivat EU:n tukea.

Erityisesti maatalouteen tarvitaan uusia ratkaisuja ja koulutusta, jotta ruoantuotanto varmistetaan kuivissa ja runsassateisissa oloissa. Luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalvelujen huomioiminen uusissa innovaatioissa korostui. Resilienssin (ilmastokestävyys) rahoittaminen on tärkeää. Sopeutuminen tarvitsee myös yritysten mukaantuloa ja tutkimusta sekä kehitystä, jotta synnytetään uutta liiketoimintaa, uusia teknologioita ja talouskasvua. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen kytkeminen talouteen nähtiin myös tärkeänä. Sopeutuminen olisi hyvä nähdä kriittisen infrastruktuurin vahvistamisena ja investointina tulevaisuuteen.

2) Valtameret ympäristö- ja ilmastopolitiikoissa

Ympäristökomissaari Vella totesi ilmastonmuutoksen ja meriekosysteemien olevan voimakkaasti kytkeytyneet. Meret tarjoavat suuria kasvun mahdollisuuksia. Merten palveluita – esim. ruokaa ja energiaa – on käytettävä vastuullisesti, toisin kuin olemme käyttäneet resursseja maalla. Sinisen kasvun edellytyksenä on terveet meren ekosysteemit. Meristrategiadirektiivi (MSFD) tarjoaa tähän lainsäädännölliset kehykset. Kansallisten merialuesuunnitelmien tulee olla valmiina vuonna 2021.

Ilmasto- ja energiakomissaari Cañete sekä useat jäsenmaat totesivat, että laivaliikenteen tulisi osallistua kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen. Se on ainoa sektori, jonka päästöille ei ole asetettu globaalia päästöjen vähentämistavoitetta. Tavoite laivaliikenteelle tulisi asettaa IMOssa vuonna 2018.

Puheenvuoroissa todettiin, että mertensuojelun ja ilmastopolitiikan on tuettava toisiaan. Ilmastonmuutos aiheuttaa valtavia riskejä valtamerille. Meret ja ilmastonmuutos ovat erittäin kytkeytyneitä toisiinsa. Meret toisaalta suojaavat ilmastonmuutoksen vaikutuksilta, toisaalta ne ovat herkkiä ilmaston muuttumiselle. Merillä on tärkeä tehtävä toimia hiilivarastoina, ne lisäävät ilmastokestävyyttä ja niiden biodiversiteetti antaa suojaa säiden ääri-ilmiöille. Ilmastonmuutos nostaa meriveden lämpötilaa ja pahentaa esimerkiksi Itämerellä rehevöitymistä. Ilmastonmuutoksen vaikutuksista meriin tiedetään toistaiseksi kuitenkin vähemmän, kuin sen vaikutuksista ilmaan/maahan ja lisätietoa tarvitaan. Mertensuojelun valtavirtaistamisen tulisi olla prioriteetti ja merten roolia olisi vahvistettava kansallisissa ilmasto- ja sopeutumisstrategioissa. Puheenvuoroissa muistutettiin YK:n kestävän kehityksen tavoitteesta SDG 14 *Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävää käyttöä*.

Meristragiadirektiivin toimeenpano on ensisijaista. Meriekosysteemien suojelussa mertensuojelualueilla (MPAt) on tärkeä rooli. Mertensuojelualueisiin liittyy myös intressiriitoja esimerkiksi kalastuksen kanssa. Tarvitaan lisää ymmärrystä mertensuojelualueiden merkityksestä myös ilmastolle. Alueellisten mertensuojelusopimusten roolia korostettiin.

Sininen kasvu voi olla hyvin merkittävä EU:n taloudelle ja ne luovat uusia taloudellisia mahdollisuuksia. Kestävä mertenhallinta on elintärkeää mm. turismille. Ilmastotoimilla voidaan aikaansaada taloudellisia mahdollisuuksia merille ja luontopohjaisilla (nature-based solutions) ratkaisuilla voidaan tukea sekä ympäristöä että edistää kasvua. Merituulivoima voi olla merkittävä tulevaisuuden energialähde.

Suomi kiinnitti puheenvuorossaan huomiota arktisten merialueiden haasteisiin. Muutokset ilmastossa arktisella alueella ovat erittäin huolestuttavia. Suomi on Arktisen neuvoston puheenjohtaja 1.5.2017 alkaen ja Suomen pj-kauden ohjelmassa ympäristö on keskiössä. EU:n tulisi olla aktiivisempi, jotta

YK:n merioikeusyleissopimuksen alaisuudessa neuvoteltavan kansallisen lainkäyttövallan ulkopuolisten merialueiden biodiversiteetin suojelua ja kestävää käyttöä koskeva täytäntöönpanosopimus saataisiin nopeasti aikaan. Lisäksi Suomi toi esille lämpenevän meriveden lisäävän Itämeren hapettomuutta, mikä edistää rehevöitymistä. Tarvitsemme edelleen lisää tietoa siitä, miten ihmisten toimet aiheuttava painetta meriympäristölle ja mikä niiden kumulatiivinen vaikutus on.

Euroopan ympäristökeskus (EEA) totesi ilmaston vakauden olevan tärkein ekosysteemipalvelu, jota meret tuottavat. Vahva sininen talous edellyttää vahvoja ekosysteemejä. EU ei tällä hetkellä näytä saavuttavan meristrategiadirektiivin mukaista hyvää meriympäristön tilaa

Euroopan ympäristötoimisto EEB on hyvin huolissaan syvän meren kaivoksista, jotka ovat tuhoisia syvänmeren ekosysteemeille. Tarvitaan tiukkaa merten aluesuunnittelua.

3) Merten roskaantuminen

Ympäristökomissaari Vella pohti puheenvuorossaan, onko mahdollista saavuttaa 30 % tavoite merten roskaantumiselle vuoteen 2020 mennessä. Nyt tulee määritellä hyväksyttävä taso roskaantumiselle. Direktiivi aluksella syntyvän jätteen ja lastijäämien vastaanottolaitteista satamissa on parhaillaan tarkistettavana ja tulee osaltaan vaikuttamaan meriroskan syntyyn.

Keskustelussa todettiin merten roskaantumisen olevan erittäin vakava ongelma. Puheenvuoroissa korostettiin sitä, että meriroskat ovat suurelta osin peräisin maalta ja toimenpiteet tulee keskittää maalle. Siksi ongelma koskee myös maita, joilla ei ole meriyhteyttä, sillä saasteet mereen kulkevat jokia pitkin meriin. Meriroska on hyvin näkyvä ja symbolinen ympäristöongelma, joka osoittaa selvästi, että emme ole vielä kestävällä tiellä. Kyse ei ole vain muoveista, vaan koko tuoteketjun kestävyydestä, jossa kuluttajien tietoisuus on erittäin oleellista. Meriroskalla on myös merkittäviä haitallisia taloudellisia vaikutuksia, erityisesti turismille ja kalastukselle.

Komissio on antamassa muovistrategian tämän vuoden loppupuolella. Jäsenmaat pitävät strategiaa tärkeänä aloitteena. Osa toi esille sen, että toimiakseen strategian tulee olla hyvin tehokas ja se pitää linkittää kiertotalouteen ja siinä on keskityttävä haluttuun lopputulokseen. Strategian tulisi olla holistinen ja myös antaa suosituksia kansallisista toimista. Sen tulisi sisältää aikatauluja ja ennen kaikkea edistää kiertotaloutta. Toisaalta strategialta toivottiin realistisuutta. Olennaista on, että strategiassa tarkastellaan roskaantumisen alkulähdettä, muoviroskan syntymistä ja tuotesuunnittelua. On varmistettava puhtaat kierrot, eikä luoda liikaa toivoa siitä, että lisääntyvä kierrättäminen ratkaisisi asian. Muovin kierrätysmarkkinat eivät ole vielä kovin kehittyneet. Muovin pitäisi olla arvokas materiaali, poisheitettävän roskan sijaan. Muutamat jäsenmaat totesivat, että EU:ssa ei ole prosenttitavoitetta meriroskan vähentämiselle, eikä sellaista ole esimerkiksi neuvoston päätelmissä kiertotaloudesta. Mikäli tavoite meriroskan vähentämiselle asetettaisiin, tulee sen olla suuntaa-antava.

Monissa puheenvuoroissa todettiin, että tarvitaan vielä lisätietoa kierrätetystä muovista ja erityisesti mikromuoveista, sekä suuntaviivoja mittaamiselle. Monet jäsenmaat tukevat mikromuovikieltoa kosmetiikassa. Kielto ei ratkaise mikromuoviongelmaa, mutta on hyvä ensimmäinen askel mikromuovin vähentämisessä. Muutamat maat toivat esille sen, että autonrenkaat ovat yksi suurimmista mikromuovin lähteistä.

Ranska aikoo vuoden 2018 alusta kieltää mikromuovin kosmetiikassa (ml. pumpulipuikot). Ranska kertoi myös globaalista aloitteestaan ”Stop plastic waste”. Myös Ruotsissa on tekeillä kansallinen kielto mikromuoveille kosmetiikka- ja hygieniatuotteissa.

Useassa puheenvuorossa tuettiin YK:n ympäristöohjelman (UNEP) CleanSeas –kampanjaa.

Suomi toivoi komissiolta kunnianhimoista muovistrategiaa, jossa puututaan kaikkiin meriroskan vaiheisiin tuotesuunnittelusta kulutukseen, uudelleenkäytöstä ja kierrätyksestä lopulliseen jätteeseen. Suomen pääministeri on vuonna 2016 vedonnut Itämeren alueen valtioihin, jotta ne yhdessä ajaisivat mikromuovien kieltämistä kosmetiikka- ja hygieniatuotteissa EU:ssa.

Merten roskaantumisen estäminen on joissakin maissa, mm. Ruotsi, prioriteetti. Ruotsi kertoi kesäkuussa New Yorkissa pidettävää valtamerikonferenssia edeltäen lähettäneensä kirjeen HELCOM- ja OSPAR-maiden ministereille, jossa kutsutaan liittymään sitoumukseen kieltää mikromuovi kosmetiikkatuotteissa. Tanska kertoi hallituksensa samana päivänä päättäneen laatia kansallisen toimintasuunnitelman muovin aiheuttaa saastumista vastaan. Useat jäsenmaat kertoivat kansallisista toimistaan kertakäyttöisten muovipussien vähentämiseksi. Saksa kertoi nostaneena merten roskaantumisen esille G7-puheenjohtajakautenaan ja nyt Italia jatkaa tätä työtä.

Suomen edustajat
Hannen Pokka, kansliapäällikkö, YM
Mervi Mattila, ylitarkastaja, YM
Saara Lilja-Rothsten, ylitarkastaja, MMM

Asiakirjat

Liitteet

Viite

Asiasanat	ilmastonmuutos/sopeutuminen, jätteet, meriensuojelu, ympäristö, biohajoavat jätteet
Hoitaa	**MMM, YM**
Tiedoksi	ALR, EUE, EVIRA, LIIK, LVM, OKM, STM, TEM, TRAFI, TULLI, UM, VM, VNK